

A multimédiás eszközök hatása a diákok tanulási kultúrájára

Rezümé. Magyarországon, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye keleti részén, a Beregi kistérség 27 településén vizsgáltam a fiatalok esélyét a szegénység és társadalmi kirekesztődés kockázatának elkerülésére. Emellett a társadalmi egyenlőtlenség egyik új dimenzióját, a digitális egyenlőtlenséget is figyelembe vettem. A legfontosabb cél az volt, hogy megismerjük, az itt élő 14 éves tanulók mennyire veszélyeztetettek a társadalmi kirekesztődés hagyományos tényezői mentén, mennyiben érintettek ezen új egyenlőtlenség terén. A tanulók multimédiás eszközökkel való ellátottságának feltárása mellett az eszközhasználat jellemzőit, valamint az iskolai IKT-használat fokát és az innovatív eszközök tanulásban játszott szerepét vizsgáltam. A tanulmányban a kutatásom második kérdéskörének eredményeit szeretném közreadni, amely a multimédiás és IKT-eszközök használatának következményeit vizsgálta a gyerekek tanulási kultúrájára nézve.

Kulcsszavak: szegénység, társadalmi kirekesztődés, digitális kirekesztődés, multimédiás eszközök, Bereg, általános iskola, IKT, internet, közösségi média

Резюме. У східній частині Соболич-Сотмар-Березької області Угорщини ми досліджували можливість запобігання розвитку бідності та соціальної ізоляції серед молоді 27 населених пунктів Березького регіону. У ході дослідження було виявлено ще один новий вимір соціальної диференціації – цифрова нерівність. Основною метою було виявити, наскільки знаходяться під загрозою традиційних факторів соціальної ізоляції підлітки віком 14 років, що проживають у цьому регіоні, й поряд з цим ступінь впливу нової цифрової нерівності на них. Крім цього, нами висвітлено забезпеченість учнів мультимедійними пристроями, характеристики їх використання, ступінь використання ІКТ у школах та досліджено роль інноваційних пристроїв у навчанні. У цій статті ми публікуємо результати другого етапу моїх досліджень, які висвітлюють наслідки дослідження використання мультимедійних та ІКТ пристроїв у залежності від культури навчання дітей.

Ключові слова: бідність, соціальна ізоляція, цифрова ізоляція, мультимедійні пристрої, Берег, початкова школа, ІКТ, інтернет, суспільні медіа

Abstract. I examined how young people can avoid poverty or becoming socially excluded in 27 villages and towns of the subregion of Hungary located in the east part of Szabolcs-Szatmár-Bereg County. Alongside with that I searched the new dimension of social inequality that is the digital inequality. My main goal was to reveal how much the teenagers at the age of 14 living in this area are influenced by the common factors of social exclusion. I showed the degree the students are supplied with multimedia devices, the characteristics of usage, the frequency of using ICT during the lessons at schools, as well as their role in the process of studying. In this article I would like to share the results of the second part of my research, which studied the influence of using ICT and multi-media devices on the children's culture of studying.

Keywords: poverty, social exclusion, digital exclusion, multimedia devices, Bereg, primary school, ICT, internet, social media

* PhD, Babeş-Bolyai Tudományegyetem Kolozsvár, Szociológia és Szociálismunkás-képző Kar.

* Доктор філософії у галузі соціологічних наук, Бабеш-Боляйський університет Клуж-Напока, Факультет соціології та навчання соціальних працівників. * PhD, Babeş-Bolyai University of Kolozsvár, Faculty of Sociology and Social Work. E-mail: husztielek@vipmail.hu

A tanulmány elméleti háttere

A XX. és a XI. század gazdasága, valamint társadalmának felépítése jelentősen eltér egymástól. Ennek a különbségnek az okozója a technika rohamos fejlődése, ami megváltoztatta az emberek életét, szórakozási és kapcsolattartási szokásait. Az egész világ egységesül, globalizálódik, a tér- és időkorlátok kitolódnak, a modern kommunikációs eszközök megváltoztatják a társadalmat. Egy olyan társadalomban, amelyben bármiről szerezhetünk információt, szükség van arra, hogy ne csak megszerezzük, hanem értelmezzük is a kapott tudásanyagot. Így napjainkban a hangsúly a komplex problémamegoldó képességen, a hatékony kommunikációs készségen, az információkezelésen, a kreatív és produktív technológia használatán, illetve az ezekkel összefüggő új tudás előállításának képességén van (Cisco: Assessment & Teaching of 21st Century Skills 2010).

A mai gyerekek rendkívül fogékonyak a modern technológiai vívmányokra, már fiatal korban elsajátítják a különböző technikai eszközök használatát. Így ez túl jó lehetőségnek kínálkozik ahhoz, hogy a pedagógusok elszalasszák ezen eszközök oktatásban való használatát.

Alapvetően szinte minden technológiai eszköz alkalmas arra, hogy valamilyen módon alkalmazzák őket az oktatás bizonyos területein. Mayben 2010-ben a feltörekvő technológia kifejezést használta arra a célra, hogy lefedjen általa minden újonnan megjelenő hardvert és szoftvert, amit a tanítási vagy a tanulási folyamat során alkalmazni lehet (Heinonen 2015).

Az elmúlt években a hordozható technikai eszközök népszerűsége – például az okostelefonok és táblagépek – nagymértékben növekedett. Ezek az eszközök olyan műszaki jellemzőkkel rendelkeznek, mint a vezeték nélküli internetcsatlakozás lehetősége, kamera és más médiafelvevők, illetve egyéb olyan szolgáltatások, amelyeket a tanárok speciális pedagógiai célokra használhatnak fel, bővítve ezzel saját kompetenciáikat is. Tény, hogy az általános iskolás tanulók nagy része mindennap magával viszi okostelefonját az iskolába, ezért a hordozható technikai eszközök kategóriája a legértékesebb célcsoport az IKT eszközök oktatási célra történő felhasználásának szempontjából.

További fontos tényező, hogy az országok kormányainak többsége előszere-ttel támogatja az IKT-eszközök használatát az oktatásban (pályázatok kiírása), és segítséget nyújt ahhoz is, hogy az iskolák tantervükbe integrálhassák a legújabb eszközök használatát.

Az IKT-s eszközök használatának terjesztése a magyarországi oktatáspolitikának is kiemelt területe. Az ország Nemzeti alaptanterve tartalmazza az iskolában elsajátítandó kulcskompetenciákat, fejlesztési feladatokat. A kulcskompetenciák között ott szerepel a digitális kompetencia, mely jelöli az IKT-eszközök és az azok által közvetített tartalmak magabiztos, etikus használatát a munka, a társas kapcsolatok, a kommunikáció és a szabadidő területén, valamint az ezek megvalósulásához szükséges készségeket, tevékenységeket (A Kormány 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról, 2012).

A magyar kormány 2016-ban fogadta el Magyarország Digitális Oktatási Stratégiáját, melynek célja a digitális írástudás elterjesztése. A DOS helyzetelemzésében részletesen bemutatja a hazai digitális oktatás problémáit. A legfontosabbak ezek közül:

- Magyarországon a digitális szövegértés fejlesztése még nem eléggé hangsúlyos területe az oktatásnak.
- Az IKT-eszközök használata a pedagógusok körében elenyésző, a meglévő eszközöket nem használják ki.
- Az egyes intézmények között nagymértékű különbségek vannak az eszközellátottság területén.
- A digitális kompetenciafejlesztés megjelenik a Nemzeti alaptantervben, de azok teljesítéséhez a pedagógusok nem kapnak segítséget.
- Az elmúlt években nőtt az IKT-eszközök száma az iskolákban, a meglévő eszközpark korszerűsítése azonban elmaradt. A modern multimédiás eszközökhöz (projektor, interaktív tábla) korszerűtlen számítógéppark társult.
- A nem megfelelő sáv szélesség miatt a tantermek nagy részében problémás vagy lehetetlen az online tartalmak elérése.
- A tanítási órák több mint 25%-ban IKT-s eszközt alkalmazó tanárok aránya 20% alatt van.
- A pedagógusok digitális kompetenciája általában alacsony szintű.
- Az IKT-s eszközök a tanítást és nem a tanulást segítik.
- Magyarországon az oktatás tankönyvalapú és nem digitális tartalmú, szemben a nemzetközi trendekkel.
- A pedagógusokat segítő Nemzeti Köznevelési Portál és a Sulinet Digitális Tudásbázis használata nem jellemző.

A nem megfelelő IKT-s környezetű intézmények nem képesek a munkaerőpiacra való megfelelő felkészítésre, a tanulók figyelmének tartós lekötésére, a tudományos eredmények naprakész követésére, nagymértékű adminisztrációs terhet rónak a pedagógusokra, nincs lehetőség az elektronikus mérés-értékelésre (Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája 2016).

A helyzeten a kormány különböző pályázatok kiírásával igyekszik javítani, amelyeknek forrásaiból az iskolák IKT-s eszközparkja bővíthet, korszerűsödhet. Ez azonban a szegényebb társadalmi rétegből származó diákok otthoni hátrányát nem képes kompenzálni.

Az IKT-eszközök oktatásban történő elterjedésében nagy szerepe van az iskolák vezetői innovációt támogató magatartásának, valamint a pedagógusok pozitív hozzáállásának. Az ő felelősségük választani a rendelkezésre álló IKT-s eszközök közül, majd ezeket eredményesen beilleszteni módszertani repertoárjukba. Az IKT-s eszközök gyors fejlődése miatt nélkülözhetetlen a pedagógusok továbbképzésének, fejlődésének biztosítása. Azonban, mint arra Molnár György rámutat, ezeknek az eszközöknek a használata veszélyeket is rejt magában. Ilyenek például az írásjelek elhagyása vagy a nyelvhasználat átalakulása (2008). Ezek a változások viszont természetesek, törvényszerűek.

Az általam vizsgált beregi települések oktatási intézményei az IKT alapú oktatás szükségességét fontosnak érzik, igyekeznek nagy hangsúlyt helyezni a digitális kompetencia területének erősítésére. Ez a célkitűzés az intézmények pedagógiai programjában is jelen van.

A szükséges eszközpark (számítógépek, laptopok, interaktív táblák) mellette mellett, hozzáadott pedagógiai értéként megjelenik az erre irányuló oktatási szemléletváltás is, a tanítási órák megtervezésekor az oktatási célok között rendszeresen szerepel a digitális kompetencia fejlesztése.

Digitális tananyagokat is igyekeznek beszerezni és használni a beregi iskolák, főképpen az alábbi műveltségi területekre koncentrálva: magyar nyelv és irodalom, matematika (amelyek az országos kompetenciamérések két fő területét képezik), valamint a természetismeret, biológia, történelem tantárgyakhoz. Egyéb, az internetről letöltött, vagy saját készítésű digitális tartalmú oktatási anyagot is használnak a pedagógusok.

A digitális technológia fejlődése megállíthatatlan. Az egyetlen megoldás, ha az oktatás lépést tud tartani ezzel a fejlődéssel. Kutatásom eredményeivel ösztönözni igyekszem a Beregben található oktatási intézmények vezetőit, pedagógusait a fejlődés szükségszerűségének belátására, az eszközök nagyobb mértékű használatára, az önképzés fontosságára, a továbbképzéseken való részételre.

A kutatás módszertana

Kutatásom helyszíne a Beregi tájegység volt, mely Szabolcs-Szatmár-Bereg megye tiszaháti részén helyezkedik el, a Szatmár–Beregi-síkság része. A trianoni határok meghúzásával az egykori történelmi Bereg megye megmaradt 27 települése tartozik ide, központja Vásárosnamény, mely a beregi falvakkal együtt alkotja 2004-től kezdve a Vásárosnaményi kistérséget. Ennek a kistérségnek a fejlődését számos tényező hátráltatja, a települések szerkezetén túl az ország keleti részében való elhelyezkedés, az országonál lényegesen rosszabb foglalkoztatási helyzet, a romák magas aránya vagy a jelentős elvándorlás, mely inkább a képzettebb rétegeket érinti. Igaz, itt az országonál kedvezőbb természetes szaporulatot találunk, de e mögött a jelenség mögött a magasabb termékenységgel bíró, képzetlenebb, szegényebb rétegek állnak.

Munkámat kvantitatív módszerrel végeztem. A kérdőíves felmérés 73 kérdést tartalmazott 8 fejezetre osztva. A 6. fejezet kérdései a tanulási szokások és multi-média-használat között fellelhető összefüggések feltárására irányultak, melynek eredményeit jelen tanulmányban kívánom bemutatni.

A kérdőívet 280 diák töltötte ki 2017 januárjában. A Beregi tájegység 27 településéből 12-ben működik általános iskolai felső tagozat. A kutatásban a 8. osztályos tanulók vettek részt, azonban volt olyan intézmény, ahol a 7–8. évfolyam összevont osztályként működött. Így került a mintába 16 fő 7. osztályos tanuló, a 8. osztályosok létszáma 264 fő volt. A kérdőív kitöltése önkéntes és teljesen anonim volt, nem tartalmazott olyan információt, amely alapján kitöltője beazonosítható lenne. Az adatokat Excel táblázatkezelő programban rögzítettem.

A vizsgált minta nagy része (98,5%) 12–15 éves, többnyire falvakban lakó (83%), 7–8. osztályos általános iskolás diák, akik között a fiúk (58%) vannak többségben. A tanulók nagy része (86,8%) 3–6 fős családban él, mindkét szülőjével együtt (81,8%). Az egyszülős családokban élő gyerekek (14,7%) többsége az édesanyjával él egy háztartásban (11,8%). Magas a 3 vagy több gyermekes családok aránya (42,1%), valamint a roma tanulóké (50,5%). A vizsgált tanulók kisebb részének vannak csak diplomás szülei, akik között a nők vannak többségben (nők 22,9% férfiak 14,6%). A gimnáziumot végzett szülők esetében is a nők dominanciája állapítható meg, (nők 14,3%, férfiak 9,3%). A férfiak közül a legtöbben szakmunkásképzőt végeztek (46,8%), míg a nőknek közel negyede (27,5%) szerzett ilyen végzettséget. Az anyák egyharmadának csupán általános iskolai végzettsége van (33,6%), ez az arány az apáknál alacsonyabb (27,1%).

A kérdőív adatainak feldolgozása és elemzése a Microsoft Excel táblázatkezelő és diagramkészítő program, valamint az SPSS statisztikai programcsomag alkalmazásával történt.

A hipotézisek tesztelésére többféle statisztikai módszer került alkalmazásra (Pearson-féle korrelációs, Spearman-féle rangkorrelációs vizsgálat, varianciaanalízis, keresztábra és diszkriminancia elemzés, két mintás t próba).

A kérdőíves felmérés eredményei

A kutatásomban részt vevő tanulók életében meghatározó szerepet töltenek be napjaink innovatív multimédiás eszközei. 81,4%-uk érzi úgy, hogy ezek birtoklása egyfajta előnyt jelent számukra társaikkal szemben. 48,6%-uk szerint ezekkel az ember boldogabb, 47,5%-uk szerint pedig sikeresebb életet élhet. A diákok 26,1%-ka érezte már magát hátrányban, amiért nem volt elég modern valamelyik eszköze, vagy mert nem tudta használni a világhálót, 35%-uk pedig azért, mert nem volt elég „menő” az okostelefonja. 36,4%-uk véleménye szerint hátrányban vannak azok a fiatalok, akik elzárkóznak a közösségi médiában való szerepléstől. A diákok 66,4%-ának véleménye szerint javulna a Beregben élők társadalmi helyzete az ingyenes internetszolgáltatás révén.

Felméréséből kiderült, hogy a beregi 14 éves korosztály multimédiás eszközökkel való ellátottsága az országos adatokkal összevetve is jónak mondható. A tanulók 93,2%-ka rendelkezik saját mobiltelefonnal, 90%-uk okostelefonnal, 65,7%-uk asztali számítógéppel 40,7%-uk lappal/notebookkal, 48,6%-uk táblagéppel, 47,9%-uk plazma/LCD-televízióval. A diákok aktív használói a világhálónak és a közösségi médiának. 88,2%-uk naponta internetezik. Hétköznapokon 78,6%, hétvégén 83,3% a több órán át internetező aránya. A tanulók 95%-a tagja valamelyik közösségi oldalnak (legnépszerűbb a Facebook és az Instagram), a napi felhasználók aránya 83,21%. A felhasználók 64,3%-a egy órát vagy ennél is több időt tölt el naponta ezeken az oldalakon.

Ebből következően a tanulmányaikban is egyre hangsúlyosabb ezen eszközök és tevékenységek szerepe. Minden második tanuló (49,6%) úgy gondolja,

hogy a jobb multimédiás eszközök és a gyors internetkapcsolat segítheti őket a jobb tanulmányi eredmény elérésében. 41,8%-uk ismereteik bővítésére leggyakrabban az internetet használja, 47,5%-uk pedig alkalmanként. Az otthoni tanulásban a tanulók 72,5%-át segíti az internet. 25%-uk nemmel válaszolt erre a kérdésre, melynek háttérében állhat otthonaik nem megfelelő eszközellátottsága és az internetkapcsolat hiánya. 88,6%-uk szerint szükséges internet az iskolai feladatok elvégzéséhez. 53,2%-uk úgy nyilatkozott, hogy gyakran szerzi ismeretanyagát az internetről, 33,9%-uk néha, 8,2%-uk soha. A könyvtárakat csak a válaszadók 10%-ka használja gyakran információszerezésre. Úgy tűnik, a kistérség diákjai egyre inkább kezdik felfedezni az internet tanulást segítő lehetőségeit.

Szomorú képet fest az informatikaórák minőségéről, hogy a tanulók csupán 62,5%-a gondolja úgy, hogy hasznát veszi az órán elsajátított tudásnak, míg 35,4%-uk vélekedett úgy, hogy annak semmilyen haszna nincsen. A tanulók jelentős része megfelelő számítógépes ismeretekkel rendelkezhet, hiszen arra a kérdésre, hogy okoz-e nekik valamilyen nehézséget a számítógép használata, 81,8%-uk nemmel válaszolt. Viszont az is igaz, hogy 16,1%-uknak még saját bevállása szerint is problémát okoz a számítógép megfelelő használata, ez pedig 45 gyereket jelent, vagyis majdnem minden hatodik válaszadó küzd ilyen jellegű problémával. Érdekes, hogy a tanulók az informatika órákon megszerzett tudást nem értékelték nagyra, mégis sokan érzik úgy, hogy megfelelő számítógépes ismerettel rendelkeznek. Felmerül a kérdés, hogy ha nem az órákon, akkor hol szerezték meg a szükséges jártasságot. Nem túl pozitív, hogy informatikaórán kívül csak 37,5%-uk iskolájában használnak gyakran számítógépet, interaktív táblát vagy internetet, 49,3%-uknál néha, 10,7%-uknál viszont soha. Az iskolák alacsony IKT használata lehet az oka annak, hogy még nem minden gyerek tudatában kapcsolódott össze az internet a tanulással. A tanulók 81,4%-a szeretné, ha többet használhatnák a számítógépet és az egyéb innovatív eszközöket, míg 15%-uk nem szeretné ezt. Kérdés, hogy a mai, digitális társadalomban a megkérdezett tanulók egy része miért határolódik el ezen eszközök iskolában való használatától. A nem megfelelő számítógépes ismeretekkel rendelkezők aránya is hasonló volt, 16,1%. Így azt feltételezem, hogy ők azok, akik valószínűleg szégyellik társaik előtt, hogy nem értenek olyan magas szinten az IKT-eszközök használatához, és ezért nem is szívesen használják azokat.

A kutatás eredményei

Számos viselkedéstudományi kutatás bizonyítja, hogy a környezetünk eszközei triggerként, hívóingereként hatnak ránk. Feltételeztem tehát, hogy a vizsgált térségben élő gyermekek IKT-használatára is igaz ez. Az IKT-eszközök és a tanulás kapcsolatát számtalan tudományos kutatás vizsgálta már. Általánosan elfogadott, hogy ezeknek az eszközöknek fontos szerepük van az oktatás és a tanulás átalakításában, átalakulásában, modernizálásában (Molnár 2011; Huszti–Takács 2015). Kutatásom arra irányult, hogy ezek a pozitív összefüggések a vizsgált kistérségben élő tanulók esetében is fennállnak-e.

Elsőként a multimédiás eszközök használatának következményeit vizsgáltam. Ezen eszközök egymásra gyakorolt hatása törvényszerű, a különböző erősségű, szignifikáns kapcsolatokat ez a kutatás is megerősítette. A multimédiás eszközök mennyisége, az internethasználat változatossága, az e célból használt eszközök száma, a használat gyakorisága, a mobiltelefon-használat és a közösségi média-használat között pozitív irányú, egymást erősítő kapcsolatrendszer található. Ezen eszközök és tevékenységek használata pozitív irányban korrelál a szülői felügyelettel, ami pedig erős, szignifikáns összefüggésbe hozható a szülői segítségnyújtással ($p < 0,000$, $r = 0,504$). Kutatásom azonban elsősorban arra irányult, hogy ezen eszközök megléte, használata hogyan befolyásolja a diákok tanulási szokásait. A kapcsolatot megtalálni nem volt könnyű feladat, hiszen a Spearman-féle rangkorrelációs vizsgálat nem talált ilyet. Összefüggéseket csak a khi-négyzet-próba során találtam, a tanulmányi eredmények és az internethasználat tartalmi elemei között.

Kérdőívemben a 26. kérdésnél 19 online tevékenységi kört adtam meg a válaszadó tanulók számára arra vonatkozóan, hogy élnek-e a felsorolt lehetőségekkel, avagy sem. A kapott válaszokat vettem össze az előző tanév végén elért tanulmányi eredményekkel. A 19 lehetőségből 8 mutatott szignifikáns összefüggést az iskolai eredményességgel, ami alátámasztja, hogy az internethasználat minőségi összetevői és a tanulmányi eredményesség között kapcsolat áll fenn.

Direkt kapcsolat áll fenn a „Tanuláshoz információt gyűjteni” ($p = 0,000$, Cramer $V = 0,435$), „Információkat keresni, pl. Google-t használni” ($p = 0,000$, Cramer $V = 0,415$), „Böngészni, olvasgatni” ($p = 0,000$, Cramer $V = 0,321$) lehetőségek és az iskolai érdemjegyek között. Azok, akik ilyen tevékenységekre is használják az internetet, ténylegesen jobban is tanulnak. Az „E-mailezni” ($p = 0,021$, Cramer $V = 0,219$) és „Közösségi oldalakat látogatni” ($p = 0,027$, Cramer $V = 0,214$) kisebb hatáserősséggel (alacsonyabb Cramer V értékek), de szintén pozitív összefüggéseket mutat a tanulmányi eredményességgel. Ennek oka valószínűleg az intenzívebb információcsere és a folyamatosan „karbantartott” írásbeli, kommunikációs kompetenciák. Az „Online vásárlás” ($p = 0,03$, Cramer $V = 0,257$) hatása feltételezhetően csak indirekt kapcsolatban áll az iskolai eredményességgel, valószínűleg a jobb szocioökonómiai státusz miatt áll fenn a kapcsolat (megengedhetik maguknak az online „vásárolgatást”). Az online felületeken felfedezett filmek (szemben a már letöltött, torrent oldalról származó filmekkel) megtekintése ($p = 0,034$, Cramer $V = 0,209$) és az egyéb szoftverek letöltése, telepítése ($p = 0,035$, Cramer $V = 0,208$) pedig feltételez egyfajta szofisztikáltabb internethasználatot, amely azt sejteti, hogy az adott tanuló esetleg az iskolai feladatokhoz is elmélyültebben áll hozzá. Érdemes megjegyezni, hogy az „Elektronikus könyvtárt használni” ($p = 0,091$, Cramer $V = 0,185$) opció is a maga 10%-os szignifikancia szintjével, már kapcsolatban áll az iskolai eredményességgel – ebben az esetben viszont olyan kevés a használók aránya (37 fő), hogy az alkalmazott khi-négyzet-statisztika nem tudta kizárni a véletlenszerű hatások jelenlétét.

1. táblázat. Az internethasználat tartalmi elemeinek szignifikáns eredményei a vizsgált mintában

	P	CRAMER V	HASZNÁLÓK SZÁMA (FŐ)
TANULÁSHOZ INFORMÁCIÓT GYŰJTENI	,000	,435	167
INFORMÁCIÓKAT KERESNI, PL. GOOGLE-T HASZNÁLNI	,000	,415	206
BÖNGÉSZNI, OLVASGATNI	,000	,321	133
ONLINE VÁSÁROLNI	,003	,257	105
E-MAILEZNI	,021	,219	81
KÖZÖSSÉGI OLDALAKAT LÁTOGATNI	,027	,214	210
ONLINE FILMET NÉZNI TÉVÉS HONLAPOKRÓL	,034	,209	163
EGYÉB PROGRAMOKAT, SZOFTVEREKET LETÖLTENI	,035	,208	67
ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁRT HASZNÁLNI	,091	,185	37
ONLINE ZENÉT HALLGATNI	,161	,169	211
FÓRUMOKAT OLVASNI, HOZZÁSZÓLNI	,200	,162	32
BLOGOKAT OLVASNI, ÍRNI, KOMMENTELNI	,205	,161	46
JÁTÉKOKAT LETÖLTENI SAJÁT SZÁMÍTÓGÉPRE	,235	,157	150
INTERNETES JÁTÉKOKKAL JÁTSZANI	,274	,151	150
ZENÉKET LETÖLTENI SAJÁT SZÁMÍTÓGÉPRE	,347	,142	179
FILMEKET LETÖLTENI SAJÁT SZÁMÍTÓGÉPRE	,362	,140	123
CHATSZOBÁBAN CHATELNI	,455	,130	106
AZONNALI ÜZENETKÜLDŐ RENDSZERT HASZNÁLNI	,514	,124	68
KÉPEKET ÉS/VAGY VIDEÓKAT MEGOSZTANI, FELTÖLTENI	,907	,075	126

Forrás: saját szerkesztés

Az eredmények azt mutatják, hogy a tanulók tanulmányi eredményeire a digitális kompetenciák megléte és azok minősége van hatással. Nem az a kulcsfontosságú kérdés, hogy rendelkezik-e a tanuló az adott eszközzel és használja-e azokat, hanem az, hogy mire használja és mennyire hatékonyan. Az általános iskolás tanulók jobb tanulmányi eredményeinek javításához elengedhetetlen a tanulók digitális tudásának bővítése. A 2. táblázatból kiderül, hogy minél jobb a tanulók iskolai teljesítménye, annál „hasznosabb” célokra használják a világhálót. Míg a kitűnő tanulók leggyakoribb tevékenysége a tanulást segítő információgyűjtés (91%), az internetről való információszerzés (89%), a közösségi médiahasználat (89%), az online zenehallgatás (73%) és az online filmnézés (73%), addig az elégséges átlagú tanulók kizárólag szórakoztató célból használják az internetet, közös-

ségi oldalakat látogatnak (65%), online hallgatnak (58%) vagy töltenek le (50%) zenét, töltenek le (46%) vagy játszanak online játékokat (46%). A tanuláshoz való információszerzésre már csak 15%-uk használja az internetet.

2. táblázat. Az internethasználat funkcióinak gyakorisága az év végi tanulmányi eredmények tükrében (%)

	ELÉGSÉGES	KÖZEPES	JÓ	JELES	KITÚNÓ
KÖZÖSSÉGI OLDALAKAT LÁTOGATNI	65	67	83	72	89
INFORMÁCIÓKAT KERESNI, PL. GOOGLE-T HASZNÁLNI	27	66	83	89	89
ONLINE ZENÉT HALLGATNI	58	77	80	85	73
BÖNGÉSZNI, OLVASGATNI	19	32	61	62	58
TANULÁSHOZ INFORMÁCIÓT GYŰJTENI	15	46	63	77	91
AZONNALI ÜZENETKÜLDŐ RENDSZERT HASZNÁLNI	12	23	29	28	24
E-MAILEZNI	4	24	39	33	31
CHATSZOBÁBAN CHATELNI	27	38	42	46	33
KÉPEKET ÉS/VAGY VIDEÓKAT MEGOSZTANI, FELTÖLTENI	35	48	47	44	47
ZENÉKET LETÖLTENI SAJÁT SZÁMÍTÓGÉPRE	50	61	71	72	62
FÓRUMOKAT OLVASNI, HOZZÁSZÓLNI	0	11	13	21	9
BLOGOKAT OLVASNI, ÍRNI, KOMMENTELNI	0	17	22	15	18
JÁTÉKOKAT LETÖLTENI SAJÁT SZÁMÍTÓGÉPRE	46	62	54	59	40
ONLINE FILMET NÉZNI TÉVÉS HONLAPOKRÓL	38	55	55	72	73
FILMEKET LETÖLTENI SAJÁT SZÁMÍTÓGÉPRE	31	48	48	48	38
EGYÉB PROGRAMOKAT, SZOFTVEREKET LETÖLTENI	4	21	25	38	29
ONLINE VÁSÁROLNI	15	28	51	36	49
INTERNETES JÁTÉKOKKAL JÁTSZANI	46	49	59	64	53
ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁRT HASZNÁLNI	4	9	13	18	24

Forrás: saját szerkesztés

Következtetések

Kutatásom ismertetett fejezete tehát az internethasználat tartalmi elemei és az iskolai eredményesség közötti kapcsolatokat tárta fel. Azok a tanulók, akik a tanuláshoz az interneten keresnek információt, használják a Google-t, szeretnek böngészni, olvasgatni, jobban tanulnak, jobbak az iskolai eredményeik. Láthatuk, hogy a tanulók az iskolai feladatok megoldásában, az otthoni tanulásban nagymértékben támaszkodnak az internet ismeretanyagára. Annak, hogy ez nem mindenre igaz, oka lehet az eszközhiányon túl a nem megfelelő digitális kompetencia, mint arra a kutatásban részt vevő diákok utaltak is. Minden hatodik tanuló elégedetlen számítógépes tudásával és az iskolában sem szívesen használ IKT-eszközöket. A számítástechnika-órákon tanultaknak 35%-uk nem veszi hasznát. Az itt tanultak, mint a táblázatkezelés vagy a szövegszerkesztés nem jelentkezik digitális tudásként a hétköznapi életben vagy az informatikaórán kívüli oktatási folyamatban. Sokkal fontosabb számukra az egymástól átvett tudás, mint például a Facebook használatának ismerete. Az iskolák többségében, így a vizsgálatomban részt vevők esetében sem túl magas az IKT-eszközök számítástechnika órákon kívüli használata. A tanulók az iskolán kívül több innovatív eszközzel találkoznak, mint az intézményen belül. Ennek megfelelően olyan IKT-s képességekkel érkezhettek (például blogkészítés, twitterezés, podcastingolás) az iskolába, melyeknek a formális oktatás keretein belül nem sok hasznát veszik. A technológia tanításba, tanulásba történő integrálását több szempont alapján lehet támogatni. Fontos azonban, hogy ne a technológia határozza meg a változások irányát, az inkább a változások katalizátora kell, hogy legyen (Molnár 2011). Az új technológiák lehetőséget biztosítanak a digitális kompetencia innovatív módon történő elsajátítására, az oktatásba történő integrálására, ehhez azonban szükség van a tanárok IKT-s módszertani repertoárjának kibővítésére.

A jövő nemzedékének egy olyan munkaerőpiacon kell helyt állniuk, ahol a digitális kompetenciák megléte alapvető feltétel. Az *Innovációs és Technológiai Minisztérium Szakképzés 4.0.* című dolgozatában megfogalmazásra került, hogy a mai oktatás egyik fő feladata a fiataloknak a jövő munkaerőpiacára való felkészítése, melynek egyik jellemzője az egyre gyorsuló technológiai fejlődés. Egyre csökken a szakképzettség nélkül végezhető, betanított munkahelyek száma országunkban, az igény az informatikai, robotikai képzettségű szakemberek iránt viszont évről évre növekszik – olvasható a dolgozatban. A felnövekvő nemzedéknek más képességekkel, készségekkel kell rendelkeznie, mint szüleiknek. Az értékesnek számító tudás fogalma átalakult. A hatékony információkezelés, a digitális írástudás fontos része ezen új tudásnak. Nélküle egyre esélytelenebb a sikeres részvétel a munkaerőpiacon, ezzel együtt a társadalmi kirekesztődés kockázatának csökkentése. A digitális esélyteremtés megvalósulásában a kormány az oktatásnak és a képzésnek tulajdonítja a legnagyobb szerepet. A Digitális Oktatási Stratégia célja, hogy senki ne hagyhassa el az oktatást a szükséges digitális

kompetenciák elsajátítása nélkül. Az esélyegyenlőség megteremtése az állam, valamint az oktatási intézmények számára is fontos feladat. A digitális kirekesztődés kockázatára nézve ez azt jelenti, hogy minden diák számára elérhető kell, legyenek ugyanazok az innovatív eszközök. Meg kell teremteni a lehetőségét, hogy azok használatának elsajátításában se kerüljenek hátrányba a társadalom leszakadó rétegei. Mindennek elsődleges színtere az iskola kellene, hogy legyen, hiszen az intézmény elsődleges célja mindazon ismeretek, képességek, készségek átadása, melyre a tanulónak felnőtt, aktív állampolgárként szüksége lehet. Mind ezt lehetőleg olyan formában, ami a tanulókat ösztönözi az iskola keretein kívüli tanulásra. A kutatás eredményei arra világítanak rá, hogy olyan programok lehetnek eredményesek, melyek a másodlagos digitális megosztottság felszámolását célozzák meg. A másodlagos digitális megosztottság elleni küzdelem azonban igazán hatékony csak az elsődleges megosztottság eltüntetésével érhető el. Ennek megteremtése érdekében állami vagy települési szinten átgondolandó lehetőség lehetne az ingyenes internet-hozzáférés biztosítása az oktatásban részt vevők számára, felújított számítógépek, multimédiás eszközök tartós használatba adása. Továbbá a DOS fontos eleme a tanulók saját eszközeinek bevonása a tanítás-tanulás folyamatába. Erre ma még kevés példát láthatunk.

Kutatásommal céлом volt annak kiderítése, hogy a Beregi kistérség diákjai, milyen mértékben vannak birtokában a szükséges eszközöknek. Kevés kivételtől eltekintve azt kell mondanom, hogy megfelelő mértékben ellátottak digitális eszközökkel. Az iskolák és a tanulók eszközellátottsága is megfelel az országos átlagnak, és ha nem is a leginnovatívabb eszközökkel rendelkeznek, a lemaradás nem olyan mértékű, amely lehetetlenné tenné a digitális oktatás szélesebb körű kiterjesztését. A DOS-ban szerepel, hogy a szükséges eszközökkel nem rendelkező diákok számára az iskola biztosítja ezen eszközöket, valamint egy a saját eszközök beszerzését támogató program bevezetése is. Minél hamarabb valósulnak meg ezek a programelemek, annál közelebb kerülünk a digitális oktatás megvalósulásához. A tanulók digitális írástudásnak mérése ma még gyerekcipőben jár. Az országos kompetenciamérés területei a matematika, a szövegértés és az idegen nyelvismeret. A diákok digitális kompetenciájának mérésére is szükség lenne. Ugyan a kormány tervezte ennek bevezetését, de mostanáig erre nem került sor. A digitális kompetenciák elsajátításának elsődleges színtere az iskolán belül jelenleg az informatikaóra. A legtöbb iskolában azonban csak 6–8. osztályban van informatikaoktatás heti egy, másfél vagy nagyon ritkán két órában. A tantárgyon belül még mindig magas az elméleti anyag aránya. A térség szakemberei tisztában vannak vele, hogy matematikából és szövegértésből az Észak-alföldi régióban (ahová a vizsgált kistérség is tartozik) és a falvakban élők teljesítenek a legrosszabbul. Azonban azzal kapcsolatban, hogy a digitális készségek elsajátításában hol tartanak a diákok, nem rendelkeznek információval. A változáshoz elengedhetetlen lenne, hogy a pedagógusok felismerjék a kérdés fontosságát és az informa-

tikai szemlélet áthassa az egész oktatási folyamatot. A pedagógusok módszertani fejlődésének biztosítása, és a megfelelő, mindenki által könnyen elérhető digitális tananyag létrehozása nélkül valódi digitális oktatás nem várható az iskolákban. Marad a jelenlegi állapot, miszerint az IKT-eszközöket kizárólag a pedagógusok használják a szemléltetés modern változataként.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Magyar Közlöny: 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet. A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. 2012, 66. sz. https://ofi.hu/sites/default/files/attachments/mk_nat_20121.pdf (Utolsó letöltés: 2020.03.28.)
2. CISCO: *Assessment and Teaching of 21st Century Skills*. <https://www.intel.com/tr/content/dam/www/public/emea/tr/tr/pdf/education/tools-and-resources/century21-skills-report.pdf> (Utolsó letöltés: 28.03.2020)
3. HEINONEN, PAAVO: *Modern Portable Technology in Environmental Education as part of Formal Curriculum Teaching*. Dissertation. University of Cumbria, Cumbria, 2015
4. HUSZTI ÉVA – TAKÁCS PÉTER: Médiahasználat a nyíregyházi ifjúság (15–29 évesek) körében: Új eszközök – új generáció? *Acta Medicinæ et Sociologica*, 2015, vol. 7. no. 20–21. 82–111.
5. Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája. Digitális Jólét Program, Budapest, 2016. <http://www.kormany.hu/download/0/cc/d0000/MDO.pdf> (Utolsó letöltés: 2020.03.28.)
6. MOLNÁR GYÖNGYVÉR: Az információs-kommunikációs technológiák hatása a tanulásra és oktatásra. *Magyar Tudomány*, 2011, 172. évf. 9. sz. 1038–1047.
7. MOLNÁR GYÖRGY: Az IKT-val támogatott tanulási környezet követelményei és fejlesztési lehetőségei. *Szakképzési Szemle*, 2008, 24. évf. 3. sz. 257–276.